

Fr. Puusepp.

Käsiraamat

Eesti keele õigekirjutuse
õppimiseks.

I. jagu.

Wõrus, 1921.

S. Songi trükk.

Fr. Puusepp.

Käsiraamat

Eesti keele õigekirjutuse
õppimiseks.

1. jagu.

23139

Wõrus, 1921.
S. Songi trükk.

2

Tartu Riikliku Olikeoll
Raamatukogu
64419

A 3449.

1 15849211

Eelsõnaks.

See väike broshüür tahab olla ammu teoksil-olewa märksa suurema II jao Eesti keele käsiraamatu (pigem etteütluste kogu, mis sisaldab ligi kuustuhat lauset) eelkäijaks. Osalt õigekirjutuse-sõnaraamatu ja ka kergema Eesti keele õigekirjutuse-käsiraamatu puudusel tarwitab mitte üksi noorsugu, waid ka wanem põli kirjas ja kõnes tuntud kiwinend wõrme „pööraste“ wigadega. See pahe tuleb kõrwaldada kõige kiiremas korras.

Sõnade rühmitamise, mitme harjutusülesande ja keelelise lisaga (tabeliga) tuleb nende ridade korraldaja neile appi, kel soow on kergema waewaga õigekirjutusest jagu saada. Olgu öeldud, et broshüüris leiduwate wõtetega läks korda selle raamatukese autoril kiiremas korras enam-wähem soowitawaid tagajärgi saawutada õigekirjutuse suhtes Wõru poeglaste gümnaasiumi kõrgemais klasses ja ka Wõrumaa õpetajate suwikursüstel 1919, 1920, 1921 a. Kuid ei wõi öelda, et I jao käsiraamatu fundmisega õigekirjutuse raskused wõidetakse. Raamatu korraldaja ja ühtlasi kulude kandja oli sunnitud mitmesuguseid olusid silmas pidades seletuste ja lisangutega wäga kokkuhoidlik olema, et fõö hinna poolest lihawamaks ei paisuks. Esimese jao puudusi on wõimalik ainult käsiraamatu teises osas kõrwaldada, mis uue früki õigekirjutuse-sõnaraamatu ilmudes kohe frükki läheb.

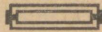
Käsiraamatu korraldamise juures on tarwitatud Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatut ja sõnade rühmitusi wiimses. Mõned lühendused ainsuse omastawas (w. lisa 13 — usin, a; huus, a) ja

ja muud väiksemad puudused ei tohiks raamatu farwitamist raskepäraseks teha.

Et raamafuke ilmub Wõrumaa õpetajate suwikursustel Eesti keele kuulajate soovil, seepärast leidku ta lahket vastuvõttu eestkätt Wõrumaal õpiwahendina füsedama käsiraamatu ilmumiseni.

Wõrus, 17. aug. 1921.

Fr. Puusepp.

1. Ainsuse omastawa (muidugi ka ainsuse sihitawa) kuju.

Eesti keele armastaja peab lahutama kõnes ja kirjas järgmiste sõnade tähendust: otsin viis ,marki', kaotasin sada ,marka', tegin ,karba' katki, sain selle ,karbi', kaks tugewat ,tamme', kaks uuf ,tammi', ,maksu' tähtaeg, otsin ,maksa', neli ,mütsi', neli ,mütsu', need ,põngad', need ,põngud' jne.

Kõigis neis ruumi puudusel lühendatud lauseis peaks ainsuse omastawa kuju ja tähendust kindlasti teadma.

Tähtsamad lahkuminewad omastawa kujud oleks:

aare, aarde—warandus (сокровище, Schatz)	hiir, e—[loom]
„ , aarme—puripeel [рей, Segelstange]	„ , u—wesihall
aif, aida—hoone, ehitus	hirs, i—[taim]
„ , aidu—abi	„ , hirre—puu, ritw, malk
arm, i—lõike jälg, kriim	hork, horgu—lahtine olek
„ , u—armastus, heldus	„ , horgi—puupind, tikk
ask, asu—sodi, muda	härm, a—kahu; ämblik
„ , asa—nõiduslik [волшебный]	„ , i—mure, kurbus
aste—w. lisa 13	joot, joodu—pidu
ebe, ebeme—kübe, tätar, kiud	„ , joodi—jootmine
„ , ebeda—kiudne, tätrane	juht, juhi—näitaja
ehe, eheda—ühtlane, kokkukõlaline	„ , juhu—juhtumine
„ , ehfe—kaunistus	jutt, jufa—side, rihtm
hakk, haki—lind; hunnik	„ , juti—rõõne, joon
„ , haku—algus	„ , jufu—[kõne]
hale—w. lisa 13	kaal, a—kael
hall—w. lisa 13	„ , i—räfik; [wili]
hang, e—hunnik lund	„ , u—[riist]
„ , u—piipkook, poofshaak	kabel, i—surnuaid
haff—w. lisa 13	„ , kabla—nõör, pael
haud, haua—auk	kand, kanni—tõst, took
„ , hau—haudumine	„ , kanna—[jala osa]
helk, helgu—metallehe	„ , kannu—füwi, känd
„ , helgi—läige; kõla	kann, i—mängukalu; lill
„ , helga—teraw, läbitungiw	„ , u—nöu, anum

- kants, i—linnus
 „ , u—füwe osa
 kapp, kapa— anum
 „ , kapi— panipaik
 kare, kare—(maa)
 „ , kareda— mitte sile
 kari, karja—loomade kari
 „ , kari—weelune kalju; dissipi-
 liin
 karm, u—wing
 „ , i—wali, kare
 karp, karba— koor (коpa, стpун)
 „ , karbi—kastike
 kaste, kaste—kastmine
 „ , kastme—söögiaine
 keere, keerde—pööre
 „ , keerme—asi, mis keerus on
 kelp, kelba—wiltu külge kätusel
 „ , kelbi—kehew
 kibe, da—mõru
 „ , me—tükike; tulikübemeke
 kide, kide—kidurus
 „ , kideme—kala lõpus
 kiil, u—talw (клин)
 „ , i—putukas
 kiim, i—kokkade nuga
 „ , a—kiin
 kiir, e—juga, säde
 „ , u—rutt
 kikk, kiki—hammas
 „ , kiku—willak leiba
 kild, killu—puukild
 „ , killa—ühisus
 kilk, kilgi—putukas
 „ , kilgu—hää
 kink, kingi—anne
 „ , kingu—küngas
 kirs, kirre—jää
 „ , kirsi—(puuwili)
 kohus, kohtu—(asutus)
 „ , e—kõlbuslik sund
 kolk, kolga—nurk
 „ , kolgi—riistapuu
 konks, a—(jalal, saapal)
 „ , u—ots
 kook, koogu—konks
 „ , koogi—foiduaine
 kool, a—ila
 „ , i—õpistu
 koor, e—kest, kate
 „ , i—hulk, laulukoor
 kops, u—(elund)
 „ , i—lõök
 korp, korba—kare koor (коpa)
 „ , korbi—kõhetu; foit
 koskel, koskli—männi koor katuse
 „ , koskla—part jaoks
 krops, i—tugew, kärmas
 „ , u—hoop
 kruus, a—sõmer
 „ , i—anum
 kukk, kuke—lind
 „ , kuku—kukkumine; kää-
 litsemine
 kupp, kupa—keetmine
 „ , kupu—muhk; sarw; märk
 kurk, kurgi,—faim
 „ , kurgu—auk
 kurn, a—riist
 „ , i—mänguasi
 kuule, kuulme—(kuulmelehed)
 „ , kuulde—(kuuldesaalid)
 kuulus, e—teade, kõla
 „ , kuulsa—tuttaw, kõlaw
 kõik, kõigu—kõikumine
 „ , kõige—(terwena)
 kõrb, kõrwi—karw, wärw
 „ , kõrwe—kõrbemine; mets
 kõõr, a—kõwer
 „ , u—kõõrutamine
 kärg, kärje—(mesikärg)
 „ , käru—(lind)
 kärk, karga—maanina
 „ , kargu—kargatus
 käär, a—kõwerdus
 „ , i—käärimine; lõim
 „ , u—lõige; wäljalõige

- küft, küfu — kütmine
 „ , küfi — metsastaja
 küür, i — küürimine
 „ , a — kühm, kõwerus
 küüf, küüdi — sõit
 „ , küüdu — jutt, joon
 lahe, laheda — awar
 „ , lahkme — teelahe
 laht, lahu — lahufamine
 „ , lahe
 laid, laia — (kolmelaidne)
 „ , laiu — saar (остров)
 lakk, laka — katus; kaun
 „ , laki — wärw; müts
 „ , laku — lake
 latt, lati — nui, peenike palk
 „ , latu — loor [вуаль]
 lauk, laugu — madal koht
 „ , laugi — [härg, hobune]
 laus, a — awalik
 „ , u — lausumine
 liik, liigu — joot; liikumine
 „ , liigi — osakond
 liiw, a
 „ , i — kalapüügi riist
 limp, limba — lonkur
 „ , limbi — söök; klimp
 lokk, loku — (lokulaud)
 „ , loki — juukselokk
 luff, lufi — [lind]
 „ , lufu — sarw
 lõke, lõkke — [tuli lõi lõkkele]
 „ , lõkme — [kalal]
 lõwi, lõwe — pragu, lõhe
 „ , lõwi — loom
 lähe, da — lähedus
 „ , lähte — [lähtekoht]
 läkk, läka — läkastus
 „ , läku — pori
 maks, a — elund
 „ , u — rahamaks
 mall, a — mälestuskiwi
 „ , i — transportiir
 märk, marga — (raha)
 „ , margi — (kirjal)
 mats, i
 „ , u — tõuge, lüke
 mukk, muka — pupp
 „ , muku — ilus, armas
 mulk, mulgi
 „ , mulgu — auk
 mure, mure — hool
 „ , mureda — habras
 must, a
 „ , i — (nimetus)
 muuk, muuga — waikne, kõhmetu
 „ , muugi — sarwedeta kariloom
 mõhk, mõhe — anum
 „ , mõhu — muhk; pahk, mügar
 mõlk, mõlgi — painutus
 „ , mõlgu — liikumine
 „ , mõlga — hapu piim
 mõll, i — wilets maa
 „ , u — kära, kisa
 mänd, männa — tõõriist (мытовка)
 „ , männi — puu
 märk, märgi — tunnus
 „ , märgu — mõistus, aru
 mäss, u
 „ , i — mässimine
 müts, i
 „ , u — tomp; hoop
 müft, müti — tagawara; (loom)
 „ , müta — tõõriist
 napp, napa — anum, nõu
 „ , napi — puudus
 naps, i
 „ , u — hoop, lõök
 nare, nare — magadisnare
 „ , nareme — räbal
 neelus, neelsa — ahne
 „ , neeluse — sõõt

- niif, niidi—lõng
 „ , niidu — niitmine, aas
 nool, e
 „ , i — maias
 noof, nooda — (kaluril)
 „ , noodi — (paberil)
 nukk, nuki — (jalal, õlal)
 „ , nuku — (mänguasi)
 „ , nuka — nurk
 nuff, nuti — nupp, nuust, nodi
 „ , nutu — nutmine
 nõrk, nõrga
 „ , nõrgu — paind
 närts, i — närtsimine
 „ , u — näru
 nääl, u — naisewend (шурин)
 „ , i — lill
 oim, e — (kalal)
 „ , u — meeekoht
 ots, a
 „ , i — otsimine
 paats, a — (taim)
 „ , u — tükk
 paht, paha — laut
 „ , pahu — pihtimine
 pakk, paki — häda, fung; pakk
 riief, paberif
 „ , paku — puupakk; paku-
 mine
 palk, palga — tasu
 „ , palgi — puu
 pelf, pelda — lumikübe
 „ , peldi — korstna kaas
 petf, peti — (piim)
 „ , petu — petmine
 pihk, pihu — (surm on pihus)
 „ , piha — (wedelik)
 piht, piha — kehaosa
 „ , pihi — pihtimine; tööriist
 pikk, pika
 „ , piki — tööriist
 pill, i
 „ , a — pillamine
 pind, pinna — keha wälimine pool
 „ , pinnu — kild, okas
 pook, pooga — äär [борт]
 „ , poogi — pookimine
 pool, e
 „ , i — (kangrul)
 pops, u — popsutamine
 „ , i — wabadik
 praak, praaga — wedelik
 „ , praagi — praakimine
 pude, pudeda — kohe, mure
 „ , pudeme — (mis maha on pude-
 nend)
 puhe, puhke — puhkamine
 „ , puhte — koidueelne aeg
 puhk, puhu — puhumine; kord; puh-
 kamine
 „ , puhi — lõhkemine
 pump, pumba
 „ , pumbi — kalarakk
 putk, putke — taim
 „ , putku — anum
 põim, i — punumine
 „ , u — lõikus
 põnk, põnga — kungas; tomp
 „ , põngu — kiduwus; wastupanek
 põrm, i — jõllitamine
 „ , u — tõlm
 põrn, a — elund
 „ , i — kõõritamine
 põtk, a — koib, kints
 „ , u — kalastuse koht
 päits, i — pähits
 „ , u — (loom)
 pääss, i — mäss, sasi
 „ , a — nui; sõlm; põial
 „ , u — (loom)
 päts, i — (leib)
 „ , u — (loom)
 põõr, a — (riist, asi)
 „ , i — põõrmine
 rage, rageda — käre
 „ , rae — tera

rahe, rahe — (sajab rahet)
 „ , rahke — surnuraam
 raisk, raisa — raibe
 „ , raisu — rikk, hukk
 rakk, raki — wäike koer
 „ , raku — will; anum; pesa
 ramm, u — jõud
 „ , i — wai, nui
 raps, i — kiire, elaw (raps poiss)
 „ , u — hoop, wõte
 rauk, rauga — nõrk, wilets; wana
 „ , raugu — rõuk
 reis, reie — kints
 „ , reisi — teekond
 riis, i — wõrkkott; riis paberit; taim
 „ , u — rööw, riisumine
 ring, i — sõõr
 „ , u — ringutus
 rodu, roju — mäda
 „ , roo — rida
 roog, roa — toit
 „ , roo — taim; hääli
 rops, u — hulk; kord
 „ , i — lõök; tööriist
 sage, sageda — paks, tihe
 „ , sageme — see, mis on katki
 raiutud
 salm, i — (laulsime ilusa salmi)
 „ , e — wäin (пролив)
 salw, e — (wilja jaoks)
 „ , i — (rohi)
 sau, saua — kepp
 „ , saue — sawi
 setu, setu
 „ , setme — niipalju
 siil, i — (loom)
 „ , u — hõlm, riba
 silk, silgu — (kala)
 „ , silgi — (lind)
 silm, a
 „ , u — (kala)
 solge, solke — solgatus
 „ , solkme — uss (глиста)

somp, sombi — lomp
 „ , sombu — sompimine
 sool, a — (toidu lisa)
 „ , e — (loomal)
 söpp, söpa — muda, pori (poiss kuk-
 kus söppa)
 „ , söpi — ots, lõpp (kofil on kaks
 söppi)
 suks, e — raudsuks; sõtkelaud
 „ , u — hobune
 sulg, sule
 „ , sulu — kinniolek; nohu; pais
 sump, sumbu — udu
 „ , sumba — kalakumm
 supp, supi
 „ , supu — jääsoga
 sõim, u
 „ , e — küma, ruhi
 sõõt, sõõda — toit
 „ , sõõdi — sõõtmine; maa
 taba, faba — lukk
 „ , fawa — pruuk, komme
 tahe, taheda — kuiw; tubli
 „ , tahte — tahtmine
 tali, falwe
 „ , tali — (riist)
 tall, talle — loom
 „ , talli — hoone
 tamm, e — (puu)
 „ , i — pais, sulg
 tapp, tapa — tapmine
 „ , tapi — (wangitapp)
 „ , tapu — humal
 tiidus, tiidsa — rutuline
 „ , tiiduse — rutulisus
 ting, i — tingimine
 „ , u — putuka muna
 toom, a — toomine
 „ , e — (puu)
 tõss, i — tõssakas inimene
 „ , u — aur
 tuhk, tuha
 „ , tuhu — sünnitus
 tukk, fuka — tutt
 „ , fuki — tungal
 „ , fuku — uni

fulp, fulba	weer, e —äär, serw, kant
„ , fulbi — lill	„ , u — kallak
fumm, a — keeletu	„ , i — keeramine
„ , i — (toit)	wiht, wiha
fund, funni	„ , wihi — kimp lõngu
„ , funnu — fundmine	wiil, i
fõrkus, e — wastupanek	„ , u — katuse osa
„ , fõrksa — wastupanew	wiis, wiisi — pruuk, komme; meloodia
fõrw, a	„ , wiie — 5
„ , e — kõnetõru	„ , wiisa — wiisk
fäide, fäife — täitmine	wiit, wiidu — jõrastus; wiiwitus
„ , fäitme — nõu, riist	„ , wjida — teesammas
waar, i — isa; wanake	wile, wile — wiilistamine; pill
„ , u — pakspiiim; hallitus	„ , wileda — õhuke; nobe
waaf, waadi	will, a
„ , waadu — waatamine	„ , i — rakk (willid käes)
wada, wada — loba	wirts, a — wedelik
„ , waja — pikk noot	„ , u — prits (tuliwirts tõõtab)
wagus, e — wagadus	wokk, woka — puri (фок-зейль)
„ , a — wagane	„ , woki
wahe, wahe	wurr, i — mängukalu
„ , waheda — teraw (wahe tuul)	„ , u — habe
waht, wahi — walwur	wõimus, e — wägi, tugewus
„ , wahu — (järw lõi wahule)	„ , wõimsa — tugew
wang, i	wäär, a — wale (asi läks wäära)
„ , a — sang	„ , i — tõra, palkon
wars, warre	õlg, õle — kõrs
„ , warsa — [loom]	„ , õla — (kehal)
wedel, i — [õng]	ärkus, e — ärkamine
„ , a — [kõht on wedel]	„ , ärksa — ärgas, elaw, nobe

.....

2. Ühesilbised sõnad: lukk, sepp, ruff; kumm, jonn, hull, narr, klass.

W, lisa 1.

Ühesilbiste sõnade lõpul lühikese täishääliku järel kirjutatakse *kk, pp, tt; mm, nn, ll, rr, ss*: kukk, sukk, wapp, kepp, latt, roff; pomm, memm, linn, konn, häll, sell, wurr, narr, püss, kess (wõrkkõff).

Erandid: *mul* (minul), *sul* (sinul), *tal* (temal), *mus* (minus), *sus* (sinus), *tas* (temas), *tos* (tolles), *ses* (selles), *kel* (kellel), *sel* (sellel), *tol* (tollel), *mil* (millel) ja küsimused *kus? kas? kes? mis?*

Mitmuse nimetawas (*kes? mis?*) kirjutatakse eelolewad sõnad nõnda: *kuked, sukad, wapid, kepid, lafid, rofid* (ainult *k, p, t*);

pommid, memmed, linnad, konnad, hä//lid, sellid, wurrud, narrid, püssid, kessid (ikka *mm, nn, ll, rr, ss*).

Kui mitmuse nimetawa lõpu (ta on alati *d*) ära jätame, saame ainsuse sihitawa ja omastawa (kelle? mille?) kuju. Nii oleks eelolewad sõnad ainsuse sihitawas ja omastawas: kuke, suka, wapi, kepi, lati, roti (ainult *k, p, t*); pommi, memme, linna, konna, hälli, selli, wurru, narri, püssi, kessi (ikka *mm, nn, ll, rr, ss*). Liidame ainsuse omastawa külge muutelõpud (*sse, s, st, le, l, lt, ta, ga, ni, ks, na*) saame ainsuse sisseütleva, seesütleva, seestütleva, alaleütleva jne. Kirjutame seepärast ainsuse seesütleva järgmiselt: kukes (seesütleva muutelõpp on *,s'*), sukas, wapis, kepis, latis, rotis (ainult *k, p, t*, sest omastawas esineb *k, p, t*); pommis, memmes, linnas, konnas jne. ikka *mm, nn, ll, rr, ss*, sest omastawas esineb *mm, nn, ll, rr, ss*.

Ainsuse osastawas (keda? mida?) kirjutatakse eelolewad sõnad järgmiselt: kukke, sukka, wappi, keppi, laffi, rotti; pommi, memme, linna, konna, hälli, selli, wurru, narri, püssi, kessi (ikka *kk, pp, tt; mm, nn, ll, rr, ss*). Kõigis mainitud sõnus, mitte unustada, esineb ainsuse osastawa lõpul *a, e, i* ehk *u*. Liidame ainsuse osastawa külge mitmuse tunnuse *de* (ainsuse osastawa lõpu *a, e, i* ehk *u* külge liitub mitmuse tunnus *,de'*, mitte *,te'*), saame mitmuse omastawa. Mitmuse omastawas kirjutame endised sõnad nõnda: kukkede, sukkade, wappide, keppide, laffide, roffide; pommide, memmede, linnade, konnade, hällide, sellide, wurrude, narride, püsside, kesside. Soowime saada mitmuse alaleütlevat, liidame mitmuse omastawa külge alaleütleva muutelõpu *,le'*. Seepärast tuleb kirjutada mitmuse alaleütlevas: kukkedele, sukkadele, wappidele, keppidele, laffidele, roffidele, pommidele jne.

Uurige hoolega esimest lisa!

Küsimus: Miks kirjutame sõnas kukkedelt *,kk'* ja *,de'*?

Wastus: Ainsuse osastawa (keda?) kuju on *,kukke'*, aga ainsuse osastawa *,e'* külge liidetakse mitmuse tunnus *,de'*.

Küsimus: Miks kirjutame sõnas *,kukes'* keskel *,k'*?

Wastus: Ainsuse nimetawas kirjutame sõnas kukk *,kk'*, kuid mitmuse nimetawas on *,kuked'*. Kui nüüd sõnas *,kuked'* mitmuse nimetawa lõpu *,d'* ära jätame, saame ainsuse omastawa kuju *,kuke'*. Ainsuse omastawat oligi tarwis teada, sest selle kuju külge on liidetud muutelõpp *,s'*.

Seletage, miks kirjutame järgnewad sõnad nõnda: *kokkade, täkkudega, jakil, jakkidele, kappidesse, kapini, juuks, juttudena, kütil, kütidel, tammiks, tammideks, hullud jutud, pikad sammud, ropud memmed*.

3. Ühesilbised sõnad: saak, saag, seep, keeb, niit, riid; kuum, joon, huul, noor, klaas. W. lisa 2.

Ühesilbiste sõnade lõpul pika täishääliku järel kirjutatakse *k, g, p, b, t, d; m, n, l, r, s.*

Uurige hoolega teist lisa!

Ülesanne: Kirjutage järgmised *k, p, t* lõpulised sõnad ainsuse alaleütlevas, siis mitmuse omastavas:

mõõk, nõõp, mõõf, liik, piip, paaf, haak, roop, ruuf, look, seep, nuut, piik, riit, pliit.

Lahendus 1: mõõgale, nõõbile, mõõdule, liigile, piibule, paadile, haagile, roobile, ruudule, loogale, seebile, nuudile, piigile, riidale, pliidile.

Lahendus 2: mõõkade, nõõpide, mõõfude, liikide, piipude, paafide, haakide, roopide, ruutude, lookade, seepide, nuufide, piikide, riitade, pliifide.

Küsimus: Miks kirjutame sõnas 'mõõkade' ,k'?

Wastus: Ainsuse osastavas (mida?) on ju 'mõõka'.

Küsimus: Miks esineb teises lahenduses mitmuse funnus ,de'?

Wastus: Mitmuse funnus ,de' liifub ju ainsuse osastava lõpu *a, e, i* ehk *u* külge.

4. Kahesilbised sõnad: hüpe, raibe, nobe, kübe, nilbe, paiste.

W. lisa 3.

Nagu hüpe käänatakse: hape, nope, lape (lappetükk), lepe, lope, läpe (auk jääs), lõpe (lõpp; madal rand), nipe, näpe, rape, ripe, räpe (mädanemine), tape, tipe, tope, õpe; kate, küte, läte, mate, mõte, pete, sate, tõte, wõte; ike, lake, läke, lõke, lüke, näke (raie), pake, rake, rike, rõke, täke (raie), tõke, äke.

Nagu raibe käänatakse: harbe (hüppsam), loobe, kaabe, karbe (puusammal), kraabe, rambe (mädanend puulüwi), roobe, rõobe, sombe (segadus), tambe, wiibe (määrquanne käega); aade, heide, jooide, jäide (libe jää), keede, kiide, kurde (kurtmine), kõide, laide, liide, leede (liiwane rand), loide, loode, luide, läide, muude, mõõde, niide, näide, oode, peide, saade, sõide, sõõde, süüde, teade, toide, toode (produkt, tehtud asi), täide, waade, wiide, wäide, wälde, wõide (wõit); hange (kawatus, sepitsus), krooge (wolt), liige (liigufus), lõige, läige, looge, maage (roostene soowesi), muige, mülge (loik), peege (kõhu wahanahk), pilge, põige, pörge, rooge, rõõge, solge, tilge, tuige, tõlge, tõuge, waige (waikus), wilge (läige, helk), wõrge (nõõr; ruudune riie), wälge, ärge (ärkwelolew).

Nagu n o b e käänatakse: ebe (kiudne, fätrane), ere (läikiw), hale, hele, hõbe, hõre, jahe, jube (õudne, hirmus), jõle, jäle, jäine, kabe (kõwa; puhas; ilus), kade, kale (kõwa, wali), kare, kibe (mõru), kobe (kohe, pehme), kohe, kole, kore (kare), krabe, krõbe, kume (udune, pilwine), kõhe (nõrk, laisk), kõle (kuiw), kåbe, kåhe, kåre, lame, lage, lahe, lebe (waikne), libe, lige (märg), loge (kasimatu), mage, mahe, muhe (õrn), mure (rabe, pude), müre (hapu), näbe (kiire, Wirk), page (jõude, tõõfa), pime, pire (kårsitu), pude (pudew), rabe, rage (kåre), riwe (kasimatu), råme (karm, kuri), rüwe, sage, sale, sile, sire (sirge), sobe (sobilik), sume (udune; pehme), sõge, sõre, säre (hiilgaw, glänzend), tahe (kuiw; tubli), tige, tihe, tine (finedad silmad'), tohe (ta on tohe ja tõsine'), tore, tume, tüse, wahe (teraw), wihe (huluw), wile (õhuke; nobe), wine (wine tuul'), wire (wine, kuiw), wåle, åge, åre (åkiline, hitzig).

Nagu k ü b e käänatakse: ase, ebe (kübe, fatar, kiud), habe, ige (hambal'), jäse (luujåse), kibe (såde), kide (kalal'), kube, lade, lõge (lõgame koht), made (tee üle oja), måde (kolin), nare (råbal), nide (side, måhe, kååre), pide, pude (mis maha on pudend), pune (punumine), sade, sage (mis on katki raiutud), side, såde, tage (kala'), tåhe (nõgu, lohk), ude (ebe), ware.

Nagu n i l b e käänatakse: helde, helge, hüübe, ilge (must, ropp), julge, karge (kõwa), kauge, kerge, kilge, kõrge, lauge (fasane, mahe), leige, lååge (jåle, wastik), oige, piige (õrn nahk), pürge (kiire), ruuge, selge, songe, foibe, tõnge (tõngermaa'), walge, wirge, wånge, õige, ülbe.

Paiste' liik ei lähe ,nilbe' liigist lahku. Seepårast kåånake nagu paiste: heiste (paadi põhi), hoone, ihne, jahwe, kahke, kaine, kaitse, karske, kaste, katke, katse, kelme, kiire, kirne, kirwe (kirme), korje, koste, kõrne, kütke, lahke, laine, leitse, litse, luste, luule, mårhke (magusapårane), niiske, niiste (piiru süsi), nõfke, nõfske, pahke (tihe, sage), piste, priske, puiste, pååste, raske, rohke, rooste, ruske, rõhke (hapukas), rõske, rõõne (riba, wiir), serwe, sifke, summe (udu), sõfke, sõtse, tahke (kuiw leib), terwe, fihke, fiine, furwe (tugi, kaitse), tõrje, werme, weste, wirwe, wårske, ååtse (õis, Blåte).

Mårkus. Hüpe, raibe, nobe, kübe, nilbe, paiste (w. lisa 3) saawad ainsuse osastawa lõpul t, seepårast on neil sõnul mitmuse tunnus te. Neis sõnus kõlab mitmuse tunnuse te asemel ka i, kui sõnu õieti hååldatakse. Måtetele' asemel wõib seepårast õelda ja kirjutada ,mõtteile', ,nåidetenå' asemel ,nåiteina' jne.

h a r j u t u s ü l e s a n n e. Sõnu, mis kuulwad ,hüpe' ja ,raibe' liiki, kirjutatakse ikka wigådega, seepårast seletage, miks tuleb kirjutada: 1. kolme hüppega, kokkuleppe saawutamise, kaugushüppes hooga, neli hüpet, palju hüppeid, niisugust kokkulepet, jõuti kokkuleppele, ei nåe lõpet, suurte hüpetega, mõned fipped, ilus lõpe, ilusad lõpped, seda ilusat lõpet, need ripped, seda ripet; 2. tehti åleswõtteid, mõtete lahkuminek, kolm låtet, uusi mõtteid, kõlab katteks,

kütte puudusel, need läfted, iseäraliste wõtetega, seda põhimõtet, mõtterikas mees, oli märgata fõtet, täiesti mõtteta, sellest ettewõttest, lätete sooned, ostefi kütet; 3. kaks tõket, hobune on rakkes, need tõkked, palju tõkkeid, äestafi äketega, mõned rakked, ühe lükkega, tugewate lüketega, wõõrast iket, wõõraid ikkeid, tuli löi lõkkele, seda riket, selle rikke, see rike, ostis uue äkke; 4. teda nimetati raipeks, mõned wiiped, kaks wiibet, selle wiipega, nende wiibetega, kolm raibet, need raiped, niisuguse raipega, niisuguste raibetega, seda harbet, kõrged harped, neli kõrget harbet, need karped, see karbe, selle karpe; 5. enneaegsed teated, kaks uut teadet, sellest teatest, neist teadetest, uufest wäljawaadetest, tuhande kõite ümber, tuhat kõidet, koht pakub huwitawat waadet, uue wäife, mitu wäidet, ei kõlba näiteks, ei kõlba näideteks, ühtki teadet, neid tooteid, kaks toodet, need tooted; 6. uute fõlgetega, uue fõlkega, niisuguse pilkega, niisuguste pilgetega, wiis krooget, sügawad krooked, mifu põrget, need põrked, selle tõuke, nende tõugetega, niisugust waiget, ühtki lõiget, neid lõikeid, mitmed hanked, mifu hanget.

.....

5. Kolmesilbised mik, nik, lik, tik, dik, pik, rik, wik sõnad.

W. lisa 4.

Nagu kuristik käänatakse: aganik, ahelik, alewik, hämarik, igawik, jumalik, kanarpik, kawalik, kobarik, kodarik, konarik, kumerik, kõwerik, kagarik, loomastik, minewik, mägestik, mädanik, männistik, mügarik, narmastik, nõgestik, pajustik, palawik, sarapik, sõlmesfik, sõnumik, sügawik, wedelik, weerandik ja palju teisi kolmesilbiseid mik, nik, lik, tik, dik, pik, rik, wik sõnu.

Siia liiki kuuluvad ka järgmised kahesilbised sõnad: aeglik, ahtlik, aidnik, aitlik, arglik, auklik, ekslik, haudlik, heitlik, hoidlik, hooplik, hüürnik, jomplik, juplik, juurlik, juusnik, juustnik, jändrik, jätlik, jõõrdlik, kaeblik, kahtlik, kaldlik, kandlik, kantlik, kartlik, kelmlik, kestlik, kirglik, kisklik, kiuslik, kohtlik, korplik, krahwlik, kramplik, kristlik, kunstlik, kunstnik, kurtlik, kõrtsmik, kõrtsnik, kändlik, känklik, kühmlik, kümnik, kündrik, künklik, leidlik, leplik, maastik, metslik, mulklik, murdlik, muutlik, mõisnik, mõistlik, mõtlik, mätlük, müütnik, nõidlik, nõudlik, näitlik, närwlik, ohtlik, okslik, orglik, osklik, pahklik, paiklik, paindlik, paflik, piklik, pillnik, pinglik, pistlik, poodnik, puhtlik, pundrik, pöntlik, põrmlük, püudlik, päewlik, põõrlik, püüdlük, raaglik, riiklik, roostik, rüütlik, sündlik, fundlik, täplik, usklik, waenlik, windlik, windrik, wõlgnük, würstlik, ämblik, ümbrik.

Märkus 1. Selles sõnade liigis tuleb lahutada ainsuse osastawa ja omastawa (ainsuse sihitaw on alati ainsuse omastawa sar-

nane) kuju: ei näe ‚ämblikku‘, ei näe ‚ämbliku‘ wõrku; kaks ‚mõistlikku‘ inimest, selle ‚mõistliku‘ inimese; kõrget ‚mägestikku‘, kõrge ‚mägestiku‘.

Märkus 2. Kõigil selle liigi sõnul on ainsuse sisseütlev ainuse osastawa sarnane: kukkusin ‚kuristikku‘, panin kirja ‚ümbrikku‘.

Märkus 3. Lühema ja kõlawama emakeele armastajad [siia kuulugu eestkätt hariflased ja wanemad kaswandikud] tarwifagu selle sõnade liigi mitmuses ‚kunstnikes‘, ‚alewikele‘, ‚pajustikeni‘ jne. kunstnikkudes, alewikkudele, pajustikkudeni asemel.

6. Kahesilbised sõnad: kaustik, ratas, koppel.

Nagu **kaustik** (w. lisa 4) käänatakse kahesilbised ‚ik‘ sõnad (aidik, hellik, hommik, koorik, metsik, noorik, õpik, õöpik — neid on üle 260 ainult Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatus) ja tuntud wõõrsõnad: arseenik, akadeemik, anatoomik, botaanik, dogmaatik, dramaatik, eetik, esteetik, fanaatik, füüsik, keemik, klassik, kriitik, kroonik, laboratoorik, lüürik, matemaatik, mehaanik, mefoodik, muusik, poliitik, politehnik, praktik, romantik, skeptik, statistik, tehnik, traagik.

Märkus. Kõigis selle liigi sõnus kõlab suurepäraselt, muidugi kui sõnu õieti artikuleeritakse, mitmuse tunnuse ‚de‘ asemel ‚i‘. See-pärast kõnelgem ja kirjutagem: söödikuile, wanikuisse, kriitikuiks, poliitikuina.

Nagu **ratas** käänatakse: kefas, mätas; okas, kikas, rikas.

Nagu **koppel** käänatakse: kuppel, nippel, pappel, tapper; kukkel, nikkell, nikker, trikkell, wikkell (kirju joon sukas); latter, lifter, mutter.

Märkus. Et lahutada mitmuse osastawat ainsuse osastawast, tuleks kõigis sõnus, mis ainsuse osastawas *it* lõpu saawad, mitmuse osastawas *eid* kirjutada (Prof. Dr. L. Kettuse ja mag. Joh. Flawiku nõue). Kõlab ju suurepäraselt: neid ‚mutreid‘, ‚näidendeid‘ jne. Praegune ortograafia nõuab: palju ‚pudelid‘, neid ‚näidenid‘, ilusaid ‚lifrid‘ jne.

7. Ainsuse osastawa lõpul d, mitmuse tunnus de.

Nagu sõnas **föö** (w. lisa 4), nõnda ka järgmistes sõnus on ainsuse osastawa lõpul *d*, mitmuse tunnus *de*: boa, büroo (talituskoht; pult), depoo (ladukoh^t), hea ehk hää, jää, kae (kale silmas), kakaduu (lind), kakao, kee (juuksepatš), krae, kuu, luu, maa, muu, oboe (wile), paspartuu (pilet; wõti), pea ehk pää, peo, peolea (lind), prii, puu, püü (lind), rokokoo (stiil ehituskunstis), rulo, soo, sui, suu, süü, tee, tramwai, trikoo, frio, fruu, fäi, füü (lõikus; jäme ots-pakul), waarao, woo, wäi, wöö, öö; meri, merd, merede; weri, werd,

werede; tuli, tuld, tulede; uni, und, unede; mõni, mõnd, mõnede; lumi, lund, lumede. Ka *ii, ee, ei, oi* lõpulised wõõrsõnad (gallerii, idee, plebei, lewkoi) saavad ains. os. *ð* ja mitmuse tunnuse *de*.

.....

8. Ainsuse osastawa lõpul *t*, mitmuse tunnus *de*.

Kuigi ainsuse osastawa lõpul (w. lisa 4 „küünal“) on *t*, kirjutatakse järgmistes sõnuses mitmuse tunnus *de*: aaloe, agenda (waimulikkude käsiraamat), aken, ale (sõõrd), alta, balalaiko, diskonto (oodus), dogma (põhiõpp), draama, esmu (isawasikas), fauna, firma, fuuga (pagu), hale (wase rooste), hapu, härra, ime, indigo (taim), ine, influentsa, jume, kaabu, kaali (metall), kaasa, kabli (riistapuu), kaenal, kakar, kale (kelme, kae), kalju, kannel, kare (maa), kassa, katel, kellu, kere, kibitka, kide, kiisu, kile, kinner, kino, kirju, kitsi, klade, kliima, koe, konto, koonal, kresla, kroonu, kukal, kummi, kupar, kutsu, kõne, kämmal, kännal (tükik, hunnik), küünal, küünar, laama, laawa, ladra, landu (laht, salm), laudi (riiul), leelu, legenda, lidra, liiga, lilla, lifa, lofo, male, mamma, mammi, masurka, mater (nui), miisu, missa, moto, mure, mõre, nafta, nare, neiü, nire, notsu, nõre, ordu, paabu, paasa, palju, panoraama, papa, papi, pastal, peiu, pere, pianiino, piiga, pine, pipar, plasku, plika, polka, polla, prisma, proosa, propaganda, proua, putka, põre, rahe, ratsu, saaga (eepiline legenda), saago (taim ja puu), sebra, setu, sine, sohwa, sooda, soolo, summa, susla, sõkal, talje, fare, tatar, teema, tempo, fillu, fire, fita, torpedo, troska, fubli, fungal, tuuba, tuti, tõmmu, tatar, ütatar, ütati, wabe, wahe, wahwa, wale, waluuta, wemmal, wene, weranda, wile, willa, winnal, wurle, wõre, wäster, õllu (lill), õlu (mitm. om. õllede), õnnal (pragu, lõhe; õndlasooned), õnnar, äiu (häll). Siia kuuluvad ka „nna“ lõpulised sõnad: madonna, õpetajanna, kirjutajanna, õmblejanna jne.

Kirjutage seepärast: seda akent, uute akende; haput kurki, hapude kurkide; kaks kaljut, kaljudeni; uut katelt, katelde hind; wiis küünart, mõõdeti küünardega; seda landut, landude sügawus; mängiti malet, malede; seda neiut, nende neiude; kolm tugewat ratsut, nende ratsudega; uut wästerf, wästerde laius.

.....

9. Aegsõnad: triikima, tõukama.

W. lisa 5.

Lurige hoolsamini seda lisa!

Põrangute esimese numbri all (õlewik ja ühflasi tulewik) kirjutame teise silbi algul *ima* aegsõnas *g*, aga *ama* aegsõnas *k*. Käs-

kiwas kõnewiisis (number 3) on kõwaduswälfed teises ja kolmandas silbis just wastuoksa.

Andke seletusi ka 5, 6, 9 ja 10 numbri kohta! Æegsõna oskusõnu leiate lisa Nr. 14.

Lisas Nr. 6 esinewad i m a aegsõnas wormid: triigiwad, triikiwad, triikiwat; a m a aegsõnas on wastawad wormid: tõukawad, tõukawat, tõukawat. Kõnes ja kirjas peab neid worme lahutama. Nii ütleme ja kirjutame: Õed triigiwad. Triikiwad õed lõpetawad pea triikimise. Kaks triikiwat tüdrukut lõpetawad pea triikimise. Tulukesed wilguwad. Kõigile meeldiwad wilkuwad tähed. Mulle meeldiwad need kaks suurft wilkuwat tähte.

Märkus: Wilkuma pööratakse nagu triikima.

Ülesanne. Kirjutage koos uut pöörangut lisa Nr. 5 järele:

1. pookima, wilkuma, hõikama; 2. tõlkima, tõrkuma, huikama;
3. kompima, nulpima, rüüpama; 4. kaapima, wiipuma, limpama;
5. küütima, heituma, wäitama; 6. kantima, taltuma, süütama.

Märkus: Ülesandes antud uma aegsõnad pööratakse nagu i m a aegsõnad.

Ülesande lahenduse alg:

1	ma poogin	ma wilgun	ma hõikan
	sa poogid	sa wilgud	sa hõikad
	ta poogib	ta wilgub	ta hõikab
	me poogime	me wilgume	me hõikame
	te poogite	te wilgute	te hõikate
	nad poogiwad	nad wilguwad	nad hõikawad

Märkus õpetajaile: Nõudke lastelt, et nad ses lahenduses ja ka teistes lisades wiltufrükitud ehk tekstis eraldatud tähti kirjutaks punase pliiatsiga. Alamal astmel kirjutatagu: triikinud, tõuganud, rutanud, waadanud jne., kuid wanemal astmel tuleks kogu ni nõuda, 'triikind', 'tõugand', 'rufand', 'waadand'.

.....

10. Æegsõnad: õppima, õppama.

W. lisa 6.

Uurige hoolsamini ka seda lisa!

Andke seletusi 1, 3, 5, 6, 9 ja 10 numbri all sõnade kohta!

Lahutage sõnu: õpiwad, õppiwad, õppiwat; tukuwad, tukkuwad, tukkuwat; ripuwad, rippuwad, rippuwat jne. Kirjutame seepärast: Wäsind rändajad tukuwad. Järwede tukuwad pinnad meeldiwad ka mulle. Mere tukuwat pinda saab harwa näha. Mütsid ripuwad naelal. Need rippuwad riided on ju uued. Need kolm rippuwat siidbluusi maksawad palju pisaraid.

Ülesanne. Kirjutage kuus uut pöörangut lisa Nr. 6 järele:

1. frükkima, kippuma, ruffama; 2. noffima, fukkuma, hüppama;
3. toppima, pakkuma, lükkama; 4. küffima, saffuma, töffama;
5. noppima, lakkuma, noppama; 6. nokkima, rippuma, hakkama.

Märkus. Ülesandes antud uma aegsõnad pööratakse nagu ima aegsõnad.

Ülitähtsad märkused.

Lisas 7 leiame suure kogu kolmesilbiseid *kima* aegsõnu. Sõnas ,nokkima' kirjutame ,kk', sest mainitud umbhäälik liitub lühikese täishääliku ,o' külge. Teistes sõnus kirjutame ainult ,k'. Neis liitub ,k' pika täishääliku ehk umbhääliku külge. Pange huwitawat nähtust tähele, et ,nühkima' ja ,nuuskima' sõnas on mõnes wormis ,k' kadund.

Uurige hoolega 7, 9 ja 11 lisa!

Mitte unustada, et kõik *ima* lõpulised aegsõnad (nokkima, filosoferima) saavad käskiwas kõnewiisis *gu, gem, ge, gu* lõpud, aga määrululises *da, des*. Seepärast kirjutage: nokkigu, —gem, —ge, —gu; filosoferigu, —gem, —ge, —gu; nokkida, —des, filosoferida, —des. Waadake uuesti lisas 7, 9 ja 11 wastawaid worme 4 ja 7.

Ka kõik *uma* (lahkuma, fukkuma) ja *ema* (õmblema, kauplema) aegsõnad saavad *gu, gem, ge, gu*; *da, des* lõpud. Seepärast kirjutage: lahkugu, —gem, —ge, —gu; —da, —des; kaubelgu, —gem, —ge, —gu; —da, —des. (,Uma' ja ,ema' aegsõnade kohta pikemalt II jaos).

Lisas 8 leiame suure kogu kolmesilbiseid *kama* aegsõnu. Miks kirjutame sõnas ,hakkama' ,kk', teistes sõnus (lisa 8) ainult ,k'?

Uurige suure hoolega 8:da lisa 3:dat sõnade liiki!

Lisas 8, 10 ja 12 antud kolmesilbistes *kama, pama* ja *tama* sõnus kirjutame käskiwas kõnewiisis *ku, kem, ke, ku* lõpud, aga määrululises *ta, tes*. Waadake neis lisades worme 4 ja 7!

Käsiraamatu II jaos ,ama' aegsõnust pikem ülewaade.

Käänangud.

Üisa Nr. 1.

Käänded ja küsimused		Ainsus	Mitmus	Ainsus	Mitmus
1. nimetaw,	kes? mis?	sepp	sepad	püss	püssid
2. osastaw,	keda? mida?	seppa	seppi	püssi	püsse
3. sihitaw,	kelle? mille?	sepa	sepad	püssi	püssid
4. omastaw,	kelle? mille?	sepa	seppade	püssi	püsside
5. sisseütl.,	kellesse? millesse?	} seppa seppasse	seppadesse	} püssi püssisse	püssidesse
6. seesütl.,	kelles? milles?	sepas	seppades	püssis	püssides
7. seestütl.,	kellest? millest?	sepast	seppadest	püssist	püssidest
8. alaleütl.,	kellele? millele?	sepale	seppadele	püssile	püssidele
9. alalütl.,	kellel? millel?	sepal	seppadel	püssil	püssidel
10. alaltütl.,	kellelt? millelt?	sepalt	seppadelt	püssilt	püssidelt
11. ilmaütl.,	kelleta? milleta?	sepata	seppadeta	püssita	püssideta
12. kaasütl.,	kellega? millega?	sepaga	seppadega	püssiga	püssidega
13. rajaw,	kelleni? milleni?	sepani	seppadeni	püssini	püssideni
14. saaw,	kelleks? milleks?	sepaks	seppadeks	püssiks	püssideks
15. olew,	kellena? millena?	sepana	seppadena	püssina	püssidena

Käänangud.

Lisa Nr. 2.

Käänded ja küsimused		Ainsus	Mitmus	Ainsus	Mitmus
1.	nimetaw, mis?	saak	saagid	saag	saed
2.	osastaw, mida?	saaki	saake	saagi	saage
3.	sihitaw, mille?	saagi	saagid	sae	saed
4.	omastaw, mille?	saagi	saakide	sae	saagide
5.	sisseütl., millesse?	saaki saagisse	saakidesse	saesse	saagidesse
6.	seesütl., milles?	saagis	saakides	saes	saagides
7.	seestütl., millest?	saagist	saakidest	saest	saagidest
8.	alaleütl., millele?	saagile	saakidele	saele	saagidele
9.	alalütl., millel?	saagil	saakidel	sael	saagidel
10.	alaltütl., millelt?	saagilt	saakidelt	saelt	saagidelt
11.	ilmaütl., milleta?	saagita	saakideta	saeta	saagideta
12.	kaasütl., millega?	saagiga	saakidega	saega	saagidega
13.	rajaw, milleni?	saagini	saakideni	saeni	saagideni
14.	saaw, milleks?	saagiks	saakideks	saeks	saagideks
15.	olew, millena?	saagina	saakidena	saena	saagidena

Käänangud.

Lisa Nr. 3.

1. nim.	hüpe	hüpped	raibe	raiped	nobe	nobedad
2. os.	hüpet	hüppeid	raibet	raipeid	nobedat	nobedaid
3. sih.	hüppe	hüpped	raipe	raiped	nobeda	nobedad
4. om.	hüppe	hüpete	raipe	raibete	nobeda	nobedate
5. sisseütl.	hüppesse	hüpetesse	raipesse	raibetesse	nobedasse	nobedatesse
6. seesütl.	hüppes	hüpetes	raipes	raibetes	nobedas	nobedates
1. nim.	kübe	kübemed	nilbe	nilbed	paiste	paisted
2. os.	kübet	kübemeid	nilbet	nilbeid	paistet	paisteid
3. sih.	kübeme	kübemed	nilbe	nilbed	paiste	paisted
4. om.	kübeme	kübemete	nilbe	nilbete	paiste	paistete
5. sisseütl.	kübemesse	kübemetesse	nilbesse	nilbetesse	paistesse	paistetesse
6. seesütl.	kübemes	kübemetes	nilbes	nilbetes	paistes	paistetes

Käänangud.

Lisa Nr. 4.

1. nim.	kuristik kuristikud	kaustik kaustikud	ratas rattad
2. os.	kuristikku kuristikke	kaustikut kaustikuid	ratast rattaid
3. sih.	kuristiku kuristikud	kaustiku kaustikud	ratta rattad
4. om.	kuristiku kuristikude	kaustiku kaustikute	ratta rataste
5. sisseütl.	kuristikku kuristikkudesse	kaustikusse kaustikutesse	rattasse ratastesse
6. seesütl.	kuristikus kuristikkudes	kaustikus kaustikutes	rattas ratastes
1. nim.	koppel koplid	töö tööd	küünal küünlad
2. os.	koplit koplid	tööd töid	küünalt küünlaid
3. sih.	kopli koplid	töö tööd	küünla küünlad
4. om.	kopli koplite	töö tööde	küünla küünalde
5. sisseütl.	kopliste koplitesse	töösse töödesse	küünlasse küünaldesse
6. seesütl.	koplis koplites	töös töödes	küünlas küünaldes

Pöörangud.

Lisa Nr. 5.

	frii k inia	fõu k ama	5	frii k inud	fõu g anud
1	ma frii g in sa frii g id ta frii g ib me frii g ime te frii g ite nad frii g iwad	ma fõu k an sa fõu k ad ta fõu k ab me fõu k ame te fõu k ate nad fõu k awad	6	frii k ida frii k ides	fõu g afa fõu g ates
			7	frii k ija frii k imine	fõu k aja fõu k amine
2	ma frii k isin sa frii k isid ta frii k is me frii k isime te frii k isite nad frii k isid	ma fõu k asin sa fõu k asid ta fõu k as me fõu k asime te fõu k asite nad fõu k asid	8	frii g itakse frii g iti frii g itud frii g itagu frii g itaks frii g itama frii g itaw frii g itus	fõu g atakse fõu g ati fõu g atud fõu g atagu fõu g ataks fõu g atama fõu g ataw fõu g atus
3	1. — — 2. frii g i! 3. frii k igu! 1. frii k igem! 2. frii k ige! 3. frii k igu!	1. — — 2. fõu k a! 3. fõu g aku! 1. fõu g akem! 2. fõu g ake! 3. fõu g aku!	9	ma frii g iksin sa frii g iksid ta frii g iks me frii g iksime te frii g iksite nad frii g iksid	ma fõu k aksin sa fõu k aksid ta fõu k aks me fõu k aksime te fõu k aksite nad fõu k aksid
4	nim. friikiw—friikiwad osast. friikiwat—friikiwaid jne.	nim. fõukaw—fõukawad osast. fõukawat—fõuka- waid	10	ei frii g ita ei saa frii k ida	ei fõu g afa ei saa fõu g afa

Pöörangud.

Lisa Nr. 6.

	õ pp ima	hü pp ama	5	õ pp inud	hü p anud
1	ma õ p in sa õ p id ta õ p ib me õ p ime te õ p ite nad õ p iwad	ma hü pp an sa hü pp ad ta hü pp ab me hü pp ame te hü pp ate nad hü pp awad	6	õ pp ida õ pp ides	hü p ata hü p ates
			7	õ pp ija õ pp imine	hü pp aja hü pp amine
2	ma õ pp isin sa õ pp isid ta õ pp is me õ pp isime te õ pp isite nad õ pp isid	ma hü pp asin sa hü pp asid ta hü pp as me hü pp asime te hü pp asite nad hü pp asid	8	õ p ifakse õ p iti õ p ifud õ p itagu õ p ifaks õ p itama õ p ifaw õ p ifus	hü p atakse hü p ati hü p afud hü p atagu hü p ataks hü p afama hü p afaw hü p afus
3	1. — — 2. õ p i! 3. õ pp igu! 1. õ pp igem! 2. õ pp ige! 3. õ pp igu!	1. — — 2. hü pp a! 3. hü p aku! 1. hü p akem! 2. hü p ake! 3. hü p aku!	9	ma õ p iksin sa õ p iksid ta õ p iks me õ p iksime te õ p iksite nad õ p iksid	ma hü pp aksin sa hü pp aksid ta hü pp aks me hü pp aksime te hü pp aksite nad hü pp aksid
4	nim. õ pp iw — õ pp iwad osast. õ pp iwaf — õ pp i- jne. waid	nim. hü pp aw — hü pp a- wad osast. hü pp awaf — hü pp a- waid	10	ei õ p ifa ei saa õ pp ida	ei hü p ata ei saa hü p ata

kima lõpulised aegsõnad.

Lisa Nr. 7.

	1. liik	2. l i i k				3. liik	
	nokkima	haakima	tõlkima	kingima	kärkima	nühkima	nuuskima
1	nokin	haagin	tõlgin	kingin	kärgin	nühin	nuusin
2	nokkisin	haakis	tõlkisin	kingisin	kärkisin	nühkisin	nuuskisin
3	nokkis	haakis	tõlkis	kingis	kärkis	nühkis	nuuskis
4	nokkigu	haakigu	tõlkigu	kingigu	kärkigu	nühkigu	nuuskigu
5	nokkiw	haakiw	tõlkiw	kingiw	kärkiw	nühkiw	nuuskiw
6	nokkinud	haakinud	tõlkinud	kinginud	kärkinud	nühkinud	nuuskinud
7	nokkida	haakida	tõlkida	kingida	kärkida	nühkida	nuuskida
8	nokkija	haakija	tõlkija	kingija	kärkija	nühkija	nuuskija
9	nokitama	haagitama	tõlgitama	kingitama	kärgitama	nühitama	nuusitama
10	nokitakse	haagitakse	tõlgitakse	kingitakse	kärgitakse	nühitakse	nuusitakse

kama lõpulised aegsõnad.

Lisa Nr. 8.

	1. liik	2. l i i k				3. liik		4. liik
	hakkama	tõukama	palkama	lonkama	ärkama	wihkama	wiskama	jätkama
1	hakkan	tõukan	palkan	lonkan	ärkan	wihkan	wiskan	jätkan
2	hakkasin	tõukasin	palkasin	lonkasin	ärkasin	wihkasin	wiskasin	jätkasin
3	hakkas	tõukas	palkas	lonkas	ärkas	wihkas	wiskas	jätkas
4	hakaku	tõugaku	palgaku	longaku	ärgaku	wihaku	wisaku	jätkaku
5	hakkaw	tõukaw	palkaw	lonkaw	ärkaw	wihkaw	wiskaw	jätkaw
6	hakanud	tõuganud	palganud	longanud	ärganud	wihanud	wisanud	jätkanud
7	hakata	tõugata	palgata	longata	ärgata	wihata	wisata	jätkata
8	hakkaja	tõukaja	palkaja	lonkaja	ärkaja	wihkaja	wiskaja	jätkaja
9	hakatama	tõugatama	palgatama	longatama	ärgatama	wihatama	wisatama	jätkatama
10	hakatakse	tõugatakse	palgatakse	longatakse	ärgatakse	wihatakse	wisatakse	jätkatakse

pima lõpulised aegsõnad.

Lisa Nr. 9.

	1. liik	2. liik			
		l	i	i	k
	õppima	kraapima	alpima	kärpima	tampima
1	õpin	kraabin	albin	kärbin	tambin
2	õppisin	kraapisin	alpisin	kärpisin	tampisin
3	õppis	kraapis	alpis	kärpis	tampis
4	õppigu	kraapigu	alpigu	kärpigu	tampigu
5	õppiw	kraapiw	alpiw	kärpiw	tampiw
6	õppinud	kraapinud	alpinud	kärpinud	tampinud
7	õppida	kraapida	alpida	kärpida	tampida
8	õppija	kraapija	alpija	kärpija	tampija
9	õpitama	kraabitama	albitama	kärbitama	tambitama
10	õpitakse	kraabitakse	albitakse	kärbitakse	tambitakse

pama lõpulised aegsõnad.

Lisa Nr. 10.

	1. liik	2. liik		
	hüppama	kaapama	nilpama	pumpama
1	hüppan	kaapan	nilpan	pumpan
2	hüppasin	kaapasin	nilpasin	pumpasin
3	hüppas	kaapas	nilpas	pumpas
4	hüpaku	kaabaku	nilbaku	pumbaku
5	hüppaw	kaapaw	nilpaw	pumpaw
6	hüpanud	kaabanud	nilbanud	pumbanud
7	hüpata	kaabata	nilbata	pumbata
8	hüppaja	kaapaja	nilpaja	pumpaja
9	hüpatama	kaabatama	nilbatama	pumbatama
10	hüpatakse	kaabatakse	nilbatakse	pumbatakse

tima lõpulised aegsõnad.

Lisa Nr. 11.

	1. liik	2. l i i k			3. liik
	plettima	heitima	woltima	sortima	wahtima
1	pletin	heidin	woldin	sordin	wahin
2	plettisin	heitisin	woltisin	sortisin	wahtisin
3	plettis	heitis	woltis	sortis	wahtis
4	plettigu	heitu	woltigu	sortigu	wahtigu
5	plettiw	heitiw	woltiw	sortiw	wahti
6	plettinud	heitinud	woltinud	sortinud	wahtinud
7	plettida	heitida	woltida	sortida	wahtida
8	plettija	heitija	woltija	sortija	wahtija
9	pletitama	heiditama	wolditama	sorditama	wahitama
10	pletitakse	heiditakse	wolditakse	sorditakse	wahitakse

tama lõpulised aegsõnad.

Eisa Nr. 12.

	1. liik	2. liik				3. liik	4. liik
	ruttama	waatama	wältama	wäntama	wartama	luhtama	wastama
1	ruttan	waatan	wältan	wäntan	wartan	luhtan	wastan
2	ruttasin	waatasin	wältasin	wäntasin	wartasin	luhtasin	wastasin
3	ruttas	waatas	wältas	wäntas	wartas	luhtas	wastas
4	rutaku	waadaku	wäldaku	wändaku	wardaku	luhaku	wastaku
5	ruttaw	waataw	wältaw	wäntaw	wartaw	luhtaw	wastaw
6	rutanud	waadanud	wäldanud	wändanud	wardanud	luhanud	wastanud
7	rutata	waadata	wäldata	wändata	wardata	luhata	wastata
8	ruttaja	waataja	wältaja	wäntaja	wartaja	luhtaja	wastaja
9	rutatama	waadatama	wäldatama	wändatama	wardatama	luhatama	wastatama
10	rutatakse	waadatakse	wäldatakse	wändatakse	wardatakse	luhatakse	wastatakse

H:ga ja h:ta kirjutatawate sõnade tähendus.

aabjas — hall, i (серый, grau)
 aam, i — waat
 aar, u — oks, haru
 aga — kuid, ent
 agu, ao — koit
 ais, a — wehmer
 aju — üdi; ajamine
 ala — tööpöld; ringkond
 alama — alandama
 alastama — paljastama
 alastus — alasti olek
 alafu — põlguse wäärt
 ale, ale — sõõrd (metsas tehti
 alet, põletati alet)

alg, alu — hakatus
 all postp., adv. — (raamat on
 laua all; poiss oli all)
 allikas — läte
 anguma — jahtuma, tarduma
 annus, e — osa, jagu, annak
 araline — arglik
 arg, ara — kartlik
 aru — mõistus, oid; aas, luht
 aruldane — mõistuse poolest
 aruldane
 aruline — mõistuse poolest aru-
 line

arunema — lahti tulema
 arp, arbu — loos, abinõu
 arw, u — number, hulk
 ass, i — telg
 aste, aste — samm
 aste, ästme — (trepil)
 aff, ati — isa; wõrk

augutama — meelitama
 augutis, e — meelitus
 autus, e — häbi, teotus
 eakas, eaka — elatand
 eiste, eiste — ebe, kübe, kiud,
 tatar

h aabjas — paat, wene; pehme
 h aam, i — wõrkkott; mõrd
 h aar, i — kirju rähn
 h aga, haa — wifs, oks
 h agu, hao — kuiw oks
 h ais, u — lõhn
 h aju — laokilolewate mõtetega inimene
 h ala — lein, kaebus
 h alama — leinama, kaebama
 h alastama — armu heitma
 h alastus — armuheitmine
 h alafu — willets, waene
 h ale, hale — wase rooste
 h ale, halge — härm (иней, Reif)
 h ale, haleda — kurb, willets
 h alg, halu — puu lõhandik
 h all, a — kahu
 h all, i — aabjas (серый, grau)
 h allikas — hallikarwa
 h anguma — hanguga töötama
 h annus — nimi
 h araline — harkidega
 h arg, hara — kanarpik
 h aru — oks; teeharu
 h aruldane — harwa nähtud

h aruline — harwa, hõre, sõre

h arunema — harwenema
 h arp, harbi — kannel (арфа, fiarfe)
 h arw, a — hõre, sõre
 h ass! interj. — hüüe
 h aste, haste — üksik juuksesalk

h aff, hafa — emakoer, lifa
 h aff, hafu — naisterahwa kübar
 h augutama — osatama
 h augutis, e — tüli, riid, kisa
 h autus, e — soendamine
 h eakas, heaka — kaunis hea
 h eiste, heiste — paadi põhi

eif, eide — wananaine; ema
 elama — ‚surema‘ wastand
 elbitama — hooga wiskama
 eli — õli, petrooleum
 elima — õlitama
 elpima — peksma
 igi — päris (igi kelm=päris kelm)
 ingeldama — wingerdama
 irw, i — pilge; auk, lõhe
 oiatama — ägama, ohkama
 oid, oiü — arusaamine, meel,
 mõistus
 uba, oa — (wili)

uisk, uisu — wäike purilaew;
 jalgraud

Unn, a — [jõe nimi]
 unts, i — raskusmõõt
 [29,86 grammi]

uri, urja — ohwer
 urm, a — weriurim, werm, we-
 rine raig, haaw

usin, a — wirk
 uff, ufe — woonake
 uff, ufi — majake
 uus, uue — wastne
 õde, õe — sõsar
 õis, õie — lill
 õlp, õlba — õlgpuu
 õng, e — kalaõng
 õngama — lonkama
 õrn, a — hell, mahe
 ämm, a — naiseema

äss, a — tuus

üll adv. — riistetest kõneldes
 ‚seljas‘ [tal oli särk üll,
 kleit üll, palitu üll]

üür, i — lühike aeg

h eif, heidü — wiske, heide
 h elama — helisema
 h elbitama — loitma, leegitsema
 h eli — hääl
 h elima — helisema
 h elpima — lusikaga wedelikku rüüpa-
 h igi — aur higistamisest ma
 h ingeldama — rõõmuga wastu wõtma
 h irw, e — metskits
 h oiatama — manitsema, nõu andma
 h oid, hoiu — kaitse

h uba, huba — lõbus, mõnus; pude,
 rabe

h uisk, huisu — kergats

h unn, i — (mänguasi)
 h unts, i — saksastatud eestlane

h unts, u — segadus, äpardus
 h uri, hurja — pöörane, peru, meeletu
 h urm, a — kalaoim

h usin, a — sosin, kohin, wuhin
 h uff, hufa — suur metsstui

h uus, a — linnupüks
 hõde, hõde — lumihelbe
 h õis! interj. — hei!
 h õlp, hõlbu — hõlbus olek
 h õng, u — hingamine
 h õngama — hingama, lõhnama
 h õrn, a — iherus, tähnik
 h ämm, a — niiske, röske
 h ämm, u — wäike hunnik
 h äss, i — pisike maja
 h üll, i — müts

h üür, i — rent, maks

A-344